

Motion till riksdagen 2024/25:1394

av **Martin Kinnunen m.fl. (SD)**

Kemikaliepolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man i allt arbete med att reglera kemikaliers användning måste utgå från vetenskaplig evidens och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hanteringen av kemikalier i stor utsträckning bör kunna skötas på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för kemikalielagstiftningen så att inte småföretag missgynnas i avgiftsfördelningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kemikalieinspektionen måste förstärka och prioritera arbetet med att förhindra import av farliga ämnen via e-handel, speciellt produkter riktade till barn, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kemikalieskatten och utreda hur skadliga kemikalier i hemelektronik kan reduceras genom mer tydlig och ändamålsenlig lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda eller starkt begränsa cancerogena och svärnedbrytbara ämnen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda formerna för en miljöprövning som en del av godkännandeprocessen för läkemedel och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla och sträva efter lägre kostnader för ansökningar rörande kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över punktskatten på bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt säkerställa att Sveriges lager av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp är tillräckliga för att klara en längre isolering i händelse av krig och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda sanering av Västerhavet och Östersjön från kemiska stridsmedel och ammunition och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Förutsägbarhet och likvärdiga förutsättningar för EU:s företag skapar en sund konkurrens som gynnar både näringsliv och Europas konsumenter. Det finns därför en poäng med konsensus inom EU när det gäller gemensamma regler och marknadsförutsättningar avseende kemikalier som förekommer inom det europeiska handelsområdet.

Det övergripande dokument som reglerar kemikalier inom EU kallas för kemikaliestrategin och syftar till att stärka skyddet av människors hälsa och miljön, främja innovation för säkra och hållbara kemikalier samt alternativa material, förenkla och stärka regelverket för kemikalier, bygga upp kunskapsbasen till stöd för beslutsfattande och främja en sund hantering av kemikalier och avfall globalt.

Nästa dokument i EU:s förordningshierarki går under arbetsnamnet Reach (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals). Det pågår en översyn av Reachförordningen för att se till att bestämmelserna i förordningen är i linje med kemikaliestrategin. Kommissionen har aviserat ett färdigt förslag till 30 ändringar i Reachförordningen till slutet av 2023.

EU:s kemikaliemyndighet Echa (European Chemicals Agency) genomför EU:s kemikalielagstiftning. Målsättningen med myndigheten är att dess verksamhet ska leda till bättre folkhälsa, miljö, innovation och konkurrenskraft i Europa.

Det finns svenska branschföreträdare som anser att Sverige tenderar att överimplementera EU-lagstiftning, så kallad gold-plating. Det hävdas även att Sverige adderar ny EU-reglering ovanpå det befintliga svenska systemet. Även om regelverken vart för sig kan te sig rimliga, innebär överlappningen att kraven riskerar att bli högre i Sverige än i övriga EU-länder.

Införandet av Reach innebar en harmonisering av kemikalielagstiftningen i hela EU. Trots att Reach är en av världens strängaste kemikalielagstiftningar har Sverige valt att behålla flera nationella regelverk. Regeringen bör därför se över och revidera samtliga särslagstiftningar på kemikalieområdet så att de bättre harmonierar med EU-lagstiftningen.

Internationell e-handel

Handel via internet tar ständigt nya marknadsandelar och är ett bekvämt och enkelt sätt för konsumenter att införskaffa sig varor från hela världen.

Kemikalieinspektionen har framfört att nya förutsättningar har lett till att kontrollen av produktsäkerhet och regelefterlevnad inte är fullt ut anpassad för e-handel. Kemikalieinspektionen arbetar därför på flera arenor för att möta denna utmaning. Internationell e-handel har kontrollerats inom ramen för ett nordiskt samarbete, och gränskontroller

har utförts i samverkan med Tullverket. Kemikalieinspektionen har initierat och är ordförande för ett projekt om tillsyn av e-handel inom ramen för EU-samverkan.

Trots alla ansträngningar av Kemikalieinspektionen förekommer fortfarande okontrollerad e-handel som innebär att otaliga produkter som innehåller skadliga ämnen kommer in i landet. Speciellt allvarligt är det när billiga leksaker som innehåller skadliga ämnen importeras. För att skydda våra barn måste Kemikalieinspektionen skyndsamt och målmedvetet accelerera arbetet med att förhindra att dessa skadliga produkter kommer in i landet.

Kemikalieskatter

Elektronikskatten, även benämnd kemikalieskatten, är en nationell skatt som tas ut på elektronik och vitvaror sedan den 1 juli 2017. Både näringslivet och myndigheter var kritiska till att skatten infördes, bl.a. kritiserades skattens konstruktion.

I myndigheternas granskning bekräftas de brister som näringslivet framfört avseende skatten. I en rapport konstaterar myndigheterna att skatten inte uppnått lagens avsedda syfte att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö och på så vis skydda människors hälsa. Vidare framhålls att skatten är svår att administrera för både företag och myndigheter. För att komma tillrätta med dessa problem bör kemikalieskatten förbättras så att den når avsedd effekt utan att det missgynnar svenska företag på den globala marknaden.

Med erfarenhet från den delvis missriktade kemikalieskatten så är det bättre att förbjuda eller kraftigt sänka gränsvärden på skadliga ämnen istället för att beskatta dessa.

Att förbjuda eller starkt begränsa kemikalier som orsakar cancer från konsumentprodukter är både regeringens och EU:s mål. Enligt ”Chemicals Strategy for Sustainability” (COM(2020) 667) finns uttalade mål och strategier om hur man genom sänkning av gränsvärden eller förbud kan minska negativa effekter på människors hälsa.

Det är även viktigt att förbjuda eller begränsa ämnen som är skadliga för ekosystemen, särskilt svårnedbrytbara sådana, såsom PFAS.

Miljöprovning av läkemedel

En rapport från Sveriges lantbruksuniversitet visar att Sveriges största dricksvattentäkter – Vänern, Vättern, Mälaren och deras vattendrag – är förorenade av avloppsvatten med miljögifter som är svåra att bryta ner. Över 100 kemiska ämnen har analyserats – majoriteten var läkemedelssubstanser. Läkemedelsrester från hushåll och sjukhus kan påverka fysiologiska processer hos såväl människor som djur när de kommer ut i naturen. Användningen av antibiotika och svampdödande medel kan leda till resistensutveckling hos mikroorganismer. Endokrint aktiva ämnen (till exempel östrogen och progesteron-derivat) påverkar fiskars reproduktionsförmåga, och sekundärt hela ekosystem.

En utredning behöver tillsättas för att undersöka hur en miljöprovning skulle kunna utformas som en del i godkännandeprocessen för läkemedel.

Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionens handläggningstider har tidigare varit ett problem, och kritik har riktats såväl från branschen som från Justitiekanslern. Åtgärder har vidtagits, vilket av allt att döma har förbättrat situationen. Ansträngningarna bör fortgå så att handläggningen av nya kemikalieansökningar förenklas ytterligare, till förmån för olika intressen i samhället. Man bör i sammanhanget även kontinuerligt sträva efter att dämpa kostnaderna för svenska företag, i synnerhet småföretag. Samarbete med andra myndigheter och branschorganisationer bör prioriteras.

Godkännande av bekämpningsmedel

Tillgången till lämpliga växtskyddsmedel är viktig för att det svenska lantbruket ska kunna bibehållas och utvecklas. Det är av stor vikt att Sverige tillämpar ett ömsesidigt erkännande och accepterar information om svenska förhållanden inom ramen för samrådsprocessen.

Handläggningen kring ansökningar bör förenklas avseende godkännande av växtskyddsmedel och myndigheterna bör sträva efter en större harmonisering med övriga EU-länder i fråga om ansökningar om godkännande och dispenser. Det är viktigt att i detta arbete ha ett brett perspektiv, där hänsyn tas till såväl företagens intressen som de övergripande miljökonsekvenserna av ökad import. Det senare blir resultatet om svenska jordbrukare inte kan konkurrera med aktörer i andra länder. Det långsiktiga målet måste vara att alltid välja de växtskyddsmedel som har minst inverkan på ekosystemet och självklart minst negativ påverkan på människors hälsa.

Skatt på bekämpningsmedel

Användningen av bekämpningsmedel i Sverige styrs av ett omfattande regelverk för godkännande, hantering och miljöövervakning.

Det finns två typer av bekämpningsmedel: växtskyddsmedel och biocidprodukter. Därmed finns det även två olika grupper inom avgiftskollektivet: växtskyddsmedelsföretag och biocidproduktföretag. Avgifterna finansierar myndighetens prövning av ansökningar och tillsyn över att gällande regler följs. Riksdagen har tidigare tillkännagett för regeringen att den bör säkerställa effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel.

Kemikalieinspektionen har nyligen kommit med förslag som innebär att företag som betalar ansökningsavgifter och årsavgifter för växtskyddsmedel kommer att få lägre avgifter totalt sett.

Bedömningar av bekämpningsmedel och fortsatt breda säkerhetsmarginaler vad gäller miljö och hälsa är att föredra. Avgifterna måste alltid ställas i relation till hur de påverkar de svenska lantbrukarnas konkurrenskraft och i slutändan priset för de varor som konsumenterna betalar. Det finns därför anledning att se över punktskatterna för att maximera samhällsnyttan.

Tillgång till rent vatten

Livsmedelsverket har sedan 2010 en samordnande roll för dricksvattenfrågor i landet. Inom ramen för uppdraget har flera projekt genomförts, bl.a. om de kemikalier som behövs för att uppnå ett säkert dricksvatten. Inom arbetet har bl.a. sårbarheter i kemikalieförsörjningen kartlagts och dialoger förts med ett flertal kemikalieproducenter, dricksvattenproducenter och dricksvattendistributörer samt med branschorganisationen Svenskt Vatten. Kartläggningen visar att leveranskedjorna präglas av stort importberoende. De kommunala dricksvattenproducenterna har olika förutsättningar, men beredskapen är generellt låg och det finns inga stora lager av dricksvattenkemikalier att använda i händelse av brist.

Säkerhetsläget i Europa är mycket allvarligt och Sverige måste kunna producera dricksvatten även om vi blir isolerade vid en akut kris. Därför bör de olika initiativ som regeringen tagit gällande tillgång till vatten vid krig eller kris noggrant följas upp.

Sanering av Östersjön och Västerhavet från kemiska stridsmedel och ammunition

Det finns cirka 20 000 ton kemiska stridsmedel som ligger på havsbotten utanför Måseskär. Även i Östersjön finns det stora mängder stridsmedel som dumpades efter andra världskriget. Varje skandinav borde vara mycket orolig över den förestående naturkatastrofen, vare sig man bor i Norge, Danmark eller Sverige. Miljön i Västerhavet och Östersjön är inte bara ett nordiskt problem; även länder på andra sidan Östersjön kommer att drabbas om alla dessa gifter kommer ut i den redan starkt förorenade Östersjön. Detta är en fråga som sträcker sig över nationsgränser och de stater som dumpade dessa miljögifter har inte tagit sitt ansvar för sina handlingar.

Det har visat sig att kemiska stridsmedel redan läckt ut vid Måseskär och att dessa ämnen har tagits upp av växter och djur i närområdet. Åtgärder som ”en utredning om fiskeförbud i området pågår” är inte tillräckligt. Dessa vrak och dumpningsplatser måste snarast saneras från dessa kemiska stridsmedel under förutsättning att en sådan sanering inte gör större skada än nytta. Även alternativ som olika former av övertäckning bör utredas. Regeringen bör snarast lyfta denna fråga både nationellt och på EU-nivå.

Martin Kinnunen (SD)

Staffan Eklöf (SD)

Mattias Eriksson Falk (SD)

Victoria Tiblom (SD)